

Eörsi István: Ebből nem tudok kimászni...

Nagyvizit-töredék Eörsi István

Az itt közölt beszélgetés, mely Eörsi István utolsó nyilvános fellépésén, a Szépírók Őszi Fesztiválján, a litera óráján hangzott el a Károlyi-palotában, egy terjedelmes nagyvizit élő "felhangolása" kívánt lenni a szerkesztőség tervei szerint. A nagyvizit, tudjuk, már sohasem készülhet el – így e 2005. szeptember 25.-i megrendítő találkozás szövegével búcsúzunk Eörsi Istvántól.

Az utóbbi hónapok számomra legmegrendítőbb olvasmányélménye az egyik augusztusi Élet és Irodalomban közölt [Betegségemről](#) című írásod volt. Ennek kapcsán kérdezném, hogy hogyan áll most a nagy kaland Leukémia kisasszonnyal? Sikerült-e "új életet kezdeni" Leukémia oldalán, segített-e megismerni egy új világot ez a gyönyörű

hölgy, akit ebben az írásodban egy antik görög szépségként ábrázolsz?

Írásom végén szakítottam Leukémia kisasszonnyal, mert megölte a fiamat. Erről most itt nem akarok többet beszélni, mert rögtön bőgni kezdek, mindenféle emberi illemszabály megsértésével. Rájöttem arra, hogy kihasznált. Azért óhajtotta, hogy vért kapjak, mert lassan meg akart zabálni; rájöttem arra, hogy a betegséggel nem lehet barátságot kötni. Egész életemben olyan mértékben egészségpárti voltam, hogy majdnem az egész irodalmi élet utált is emiatt kicsit. Olyan mértékben tartottam az egészséget az ember normális állapotának – ami nem jelenti azt, hogy ha valaki beteg, mint szegény József Attila, vagy Ady, vagy lehetne fokozni, és nem egy olyan beteg, aki ezt óhajtja, hanem mert muszáj neki, akkor azzal szemben nem volt mindig a legmélyebb együttérzésem –, ami másoknak már furcsa volt. Egyszerűen úgy gondoltam, hogy az egészség nagyon jó dolog az íráshoz meg az élethez, minden örömhöz. Na most a magyar irodalomban nagyon sok olyan kitűnő alkotót ismerünk, aki beteg, vagy a betegségre vágyik is kicsit; “Verj, vad kovács...”, mondja, ugye Kosztolányi nagy versében, amikor már a rák majdnem megőrjíti, “Verj, vad kovács, világfutóvá, érzéstelenné és meredtté, tökéletessé és tudóvá” [Kosztolányi Dezső: *A vad kovács*]. Mindig gondot okozott nekem, hogy hát ha iszonyúan fáj neki amúgy is, miért okozna neki örömet, ha veri. És ez nem csak az ő esetében van így, van egy ilyen betegség-kultusz nálunk: valahogyan előkelő, ha valaki beteg. Na most, az az újdonság történt velem, hogy én beteg lettem. És én nem örülök neki, és nem tartom előkelőnek, és gyűlölöm és megvetem, s tudom, hogy ezzel kell élni, ameddig élek. Tudom, hogy teljesen kimászni ebből nem tudok – de abba a csapdába nem mászom bele, hogy a betegséget én is elkezdjem valamilyen módon vagy isteníteni, vagy valamilyen módon elfogadni, mint egy olyan adományt, amely akceptálható és az alkotás szempontjából pompás. Persze az is igaz, hogy nagyon nagy verseket írtak a betegségről és a halálról. “Halál! vén kapitány! horgonyt fel! itt az óra...”, Baudelaire-nél [Charles Baudelaire: *Az utazás**], csodálatos. Ezzel együtt én vagyok az a beteg író, aki továbbra is az egészség pártján állok.

Legendás “biológiai optimizmusod” segített ahhoz a meggyőződéshez, hogy ha jól figyelsz, a dutyi életed legnagyobb szerencséje lehet. Működik-e ez a fent mondottak ellenére a betegségeddel kapcsolatban is? És hogy van az, hogy gyerekverseket kezdél írni halálos betegen? Ez számomra teljesen felfoghatatlan...

Gyerekverseket korábban is írtam már, s Kőrössi P. József akar egy gyerekvers-kötetet is. A gyerekversek, ezek a gyerekversek, hát, ezek kicsit különösek. Például az egyik egy beteg rákról szól, aki képtelen hátramenni, csak előre. Ő megy előre, én meg megyek utána. Nagyon vicces gyerekvers, főként a gyerekek nem értik meg. A gyerekversben általában van azonban egyfajta kétértelműség, valami játékosság, amit nem akarok betegségem miatt eltékozolni és otthagyni. Tehát ezért is próbálkoztam velük. De nem vicc, fiam halála után hónapokig egy sort nem bírtam írni. És aztán kilenc új gyerekversem lett, amelyek a többivel együtt remélem, hogy megteszik a magukét. Ami pedig a biológiai optimizmust illeti, ez valószínűleg életem legfontosabb kérdése. Én arra a valószínűleg hamis, önhitt felismerésre jutottam, hogy én nem vagyok hülye. Viszont a világ állapotát igen súlyosnak látom – erről nem akarok részletesen beszélni, már csak azért sem, hogy ne politizáljak. De mondjuk, hogyha arra gondolok, hogy évente négymillió gyerek hal éhen, s ezt a

humánus emberiség, a leghumánusabb ideológiához tartozó keresztény, szocialista, liberális meg egyéb emberek egyszerűen nem veszik tudomásul, vagy épp hogy tudomásul veszik, de semmit nem csinálnak, akkor itt rettenetes bajok vannak. Másrészt viszont arra gondoltam, hogy én magam a magam munkáját, a magam életét mégiscsak el tudom rendezni, ha sikerül valamilyen módon ezeket a dolgokat is, meg mindenféle mást is rendbe raknom. Én az általad említett optimizmussal kapcsolatban a börtönhelyzetemről beszéltem. Köztudott, '56 után börtönbe bekerültem, előtte majdnem csak pocsék verseket írtam. Bekerültem, kaptam nyolc évet. Körülnéztem egy kicsit, s azt mondtam, hogy életem döntő pillanatához érkeztem. Ha most figyelek, akkor jobb író leszek, mint amilyen lehetek. Tehát jobbakat fogok írni, mint amennyi tehetségem van. Ehhez az kell, hogy pokolian megfigyeljem a szituációm. Az egész ország bejött abba a börtönbe, a parasztoktól a munkásokig, a diákokig mindenki -- Horthy jobboldali ellenzékétől, Szálasi jobboldali ellenzékétől a Rákosi baloldali ellenzékéig. Szörnyű, szörnyű dolgokat láttam, és egyszer csak elfogott az a vágy, vagy az a felismerés, hogy én ezt mind elrendezzem, megpróbáljam ebből a magam életútját valamilyen módon kialakítani. S így alakult ki ez az úgynevezett biológiai optimizmus, amire az a legjobb példa - amit használtam is írásokban többször, de tényleg így volt, szó szerint -, hogy ülök a kihallgató tisztnél, egy olyan szobában, amely fenyegetésektől és iszonyattól zsúfolt - a levegőben van, anélkül, hogy látnánk: fölnézek, ki az ablakon, s hó van a háztetőn. Mondom magamnak, na rohadtak, hát nem tudjátok megakadályozni, hogy az én barátaim elmenjenek síelni. Azt mondja a kihallgató tiszt, mit röhögsz. Mondom, tiszt uram, jelentem, jó kedvem van. Na, vissza is küldött a cellába rögtön. De ez egy komoly, igazi belső örömezés volt, ami állandóan visszajött, ahányszor megszégyenítettem egy őrt.... Úgy csináltam, többnyire, hogy miközben ő üvöltött velem, én ellenállhatatlan erővel próbáltam visszafojtani a nevetésem. De nem nevettem, mert az abban a percben sötétzárka, vagy valami. S ez megőriztette őket, hogy én tudok valamit, amit ők nem tudnak, azért akarok röhögni. Ezek majdnem megvesztek, én pedig hát hihetetlenül boldog voltam, hogy nem kerekednek fölém. S ezt így csináltam négy évig; négy év múlva ugyanis kiengedtek. Ez a fajta biológiai optimizmus itt is megmaradt, a szabad életben is, különben nem bírtam volna ki, mert magunk közt szólva, a szabadulásom utáni első évek súlyosabban estek az én serpenyőmbe, mint a börtönévek.

Mert?

Mert mindenki azt a börtönt hozza ki, abba a tudatba szabadul, azt az országot hozza ki, amelyet otthagyt. Otthagytam egy országot 1956. december 9-én, amelyik 99%-ban Kádár-ellenes volt. Kijöttem 1960. augusztus 19-én, egy olyan országba, amely alig várta már a kiegyezést. Az emberek, a legnagyobb írók többsége - az egy Tersánszky Józsi Jenőn kívül -, már aláírták, hogy a Szovjetunió az ellenforradalom poklától szabadított meg bennünket. Egy ilyen közegbe kerültem, ahol nem akartak tudni rólam. A barátaim nem akartak tudni rólam, kedvesen mosolyogtak. Mondjuk, a Csoórrival jóban voltam abban az időben, beszélgettünk másfél órát. Egyszer csak azt mondja: Na, Pista, ne haragudj, várnak a fiúk a Belvárosi Kávéházban. De azok a fiúk, akik közös barátaink voltak. Nem jutott eszébe, hogy odavigyen, mert olyasmire emlékeztettem őket, amire nem akartak emlékezni. S ez az élmény hihetetlenül erős volt. Nem túlzom el – persze engem más élmények értek, mint őket –, nem akarok senkit, pláne mindenkit, megítélni, de mondjuk mihamarabb a Kádár azt mondta, hogy aki nem szid engem, annak nem kell dicsérsé, akkor ezzel azt is mondta, hogy aki nem politizál, az oké. Tehát kialakult az az általános vélemény, hogy íróhoz nem való a politizálás, egy olyan országban, ahol látjuk az előképeket, a József Attiláét, az Adyét, vagy a Petőfiét - tehát egy ilyen országban. Én meg persze – hát, a barátomat, Angyal Istvánt felakasztották a börtönben, a miniszterelnököt, akit nagyon tiszteltem, felakasztották, nagyon sok más embert felakasztottak, akiket jól ismertem – nem tudtam azt mondani, hogy ezekről nem írok, hogy ezekkel nem foglalkozom többet. S ez nem érdekelte a kutyát se. De nemcsak az akasztások, hanem az egész. Úgyhogy úgy éreztem, hogy teljesen egyedül maradtam. Volt egy-két barátom, szerencsére főként nőneműek, s ezt most nem csak cinizmusból mondom. Abból is, persze, de főként azért, mert ők sose csaptak be. Tehát sokkal jobban és mélyebben megértették az én abszurd helyzetemet.

VBA: *A rólad készült kismonográfiám 2002 őszén zártam le, azóta viszont megjelent számos könyved, melyeket én nagyon fontosnak tartok, s úgy gondolom, ezek kicsit mások is, mint azok, amelyekkel nekem módom volt foglalkozni 2002 őszéig. Három fontos művedet említeném, az első a Kérdések, barátaimnak című versesköteted, a második a Zárt térben című regényed, ami azért is fontos, mert ez az első regénynek minősülő könyved, a harmadik pedig a Dr. Noha, ami egy novellafüzér. A regény tulajdonképpen az 1960-tól kezdődő, 1989-ig tartó periódust dolgozza fel. Mondanál valamit erről?*

Amit korábban mondtam a szabadulásom utáni időszakról, ez a fő témája ennek a Zárt térben-nek. A Lupa-szigeten, zárt térben, fogadok egy teljesen váratlan odaérkező, magyar származású, de Düsseldorfban és Brightonban élő újságírónőt, aki megbízást kap, hogy az éppen játszódó, 1989-es fordulat idején írjon rólam egy cikket. S most itt, ebben a zárt térben én ezt a sok panaszomat elnyavalygom, ő meg rendkívüli iróniával önsajnálkozásnak tekinti, részben teljes joggal. (...)

Miközben beszélek itt, tudom, hogy ez persze nevetséges, hogy itten rinyálok, közben itt vagyok leukémiásan, hetvennégy évesen, minden nap írok, akármilyen beteg vagyok, nem érdekel, köpök a betegsége ebből az egy szempontból. Például az a cikk, amiről te beszéltél,

a *Betegségemről* - amikor ezt írtam, olyan rosszul voltam, hogy Berlinben feküdtem egy ágyon, s amikor a fejemben összegyűlt egy oldalnyi, fölkeltem és leírtam, egy nap egy oldalt. Semmi többet. Nem bírtam többet... úgy gondoltam, hogy nem engedhetem meg Leukémia kisasszonynak, hogy nem írok. Tehát egy ilyesfajta igen erős, igen erős parancs volt és van is bennem, ma is naponta dolgozom, akármi van. Tegnap... hát, tegnap éppen negyven fokos lázra ébredtem; akkor is dolgoztam azért, mert éppen ezt a *Zárt térben*-t adják ki németül, a fordítást kellett ellenőriznem, s tegnap fejeztem be. Szóval itt erről a könyvről nagyon sok újat ahhoz képest, amit mondtam, nem tudok mondani; a könyv sokkal önkritikusabb, mint az én szövegeim magamról -, azok a saját magammal szembeni elragadtatás miatt kellemetlenebbek. Viszont ebben a könyvben bemutatom, hogy tudom az ellenkezőjét is; tudom, mennyi hiúság van mögötte, tudom, milyen nevetséges állandóan nézni a mezőnyt.

Tegnap olvastam egy német újságban, hogy a világhírű, nagy, egykor mindenkinél nagyobb Peter Stein, német rendező - a legnagyobb rendező volt valóban --; az ő színházában játszották különben a *Zárt térben*-t is, de nem ő rendezte – elkezdte, mint egy tébolyult, a kritikusokat név szerint szidni gorombán. Mondom, hát a bokájáig nem érnek! Hát mit üvöltözik ez a Stein? Megőrült?! S akkor rájöttem, hogy ezt csinálom egész életemben. Tehát ebben a könyvben azért fölismertem, s nem hagytam magamat önsajnáltatni olyan nagyon, hanem hát a nagyon okos riporternő jó nagyokat visszacsapott nekem. Igen. S még le se feküdt velem a könyvben, tragikus módon. Valóságosan, a valóságban egyébként nem létezik.

Van-e -- hogy úgy mondjam, belső használatra --, a magad számára valamiféle műfaji hierarchiád? Tudsz-e valamiféleképpen saját magad számára súlyozni az egyes műfajok között? Az említett memoárod is három kötetben (Versdokumentumok magyarázatokkal, Emlékezés a régi szép időkre, Zárt térben) három különféle műfajban íródott...

Nagyon nehéz kérdés. Érték szempontjából nem tudok és nem is akarok különbséget tenni - most nem is csak magamra vonatkoztatva - általában a műfajok között. Ami a saját teljesítményemet illeti, úgy gondolom, hogy minden műfajban írtam nagyon sok rossz dolgot. Nem egyforma sok rosszat, mert mondjuk a Kádár-korszak publicisztikájában alig van rossz, ezzel szemben hát a verseim közt sok rossz van, s a darabok egy része is, hát, csak kegyelemmel szerethető. Másrészt viszont minden műfajban, amelyet művelek – s most felsorolom én is: publicisztika, esszé, vers, novella...

...regény...

...regény, vagy hát, igen, ilyen autobiografikus valamilyen regényszerűség, s dráma – minden műfajban írtam jót is, sőt, reményeim szerint minden műfajban írtam nagyon jót is. De nagyon könnyű engem, hát, tönkretenni azzal, hogy a rosszakat kiemelik – s joga is van mindenkinek rá: miért írtam rosszakat? Hiba volt. Az a baj, hogy ha mondjuk a drámát nézzük, abban biztos, hogy több rossz is akad. Néhány. A fogadás című könyvben megjelent tizennyolcbe belekeveredett mondjuk négy vagy öt... szóval iszonyatosan magányos voltam, mint drámaíró. A következő egy mondatos bölcsességet merem megkockáztatni: a Kádár-korszak nem tűrte az éles konfliktusokat, ma meg egy olyan korban élünk, melyet nem érdekelnek a konfliktusok. Tehát minden szempontból nagyon rossz korban élünk -- ma például mindenki érdekes és vicces akar lenni. Meghalt egy nagymellű nő az első felvonásban, a második felvonás elején bejön, mint egy kis pöcsös kisfiú: ez megy. Nincs a dolgoknak következményük a mai drámában... A Kádár-korszakban voltak következmények, de úgy értem, nem csak, hogy büntetés, vagy ilyesmi; tehát ott megkövetelték, hogy legyen valami logika, de azért az, hogy egy társadalmi konfliktus, vagy egy morális konfliktus, vagy akár egy szerelmi, a teljes élességében ki legyen dolgozva, azt nem tűrték, azt nem engedték rendszerint színre, többségükben. Tehát ez is hozzájárult ahhoz, hogy nagyon sok minden... hát... félresikerült.

VBA: Az előző kérdésekre egy picit visszamennék. A magad által rossznak gondolt verseidre. Vagy a magad által rossznak gondolt drámáidra, amikről most beszéltél. Én személyesen azt gondolom, hogy az utolsó versesköteted, a Kérdések, barátaimnak, amelyben mindegyik vers egy-egy Petri-sorra reflektál, mindenképpen egy fordulópont a lírai munkásságodban. Szeretném, ha a verseskötet születéséről egy pár szót mondanál. Ez még a betegséged előtt született, egyfajta, hogy is mondjam, kemény könyv: egy idősödő, rezignációtól áthatott emberé.

Hja, én régebben is nagyon sok halálverset írtam, mások haláláról. Ezek a legjobb verseim közé tartoznak. A feleségem haláláról írott, az első feleségem haláláról, anyám haláláról, Lukács haláláról, ezek tényleg, mai napig a kedvenceim közé tartoznak. De ezek másokról szólnak. Mások halála, amelyet megfigyeltem, néztem, részt vettem benne, mint egy szerető, aggódó ember, de nem érintette az én

leendő, saját halálomat.

Furcsa módon, én is utólag vettem észre, hogy a Kérdések, barátaimnak három ciklusból áll -- az egyik ciklus csak, ami a Petri-verseket, az utolsó Petri-kötet verseit ragozza -, más. Petrivel nagyon ellentmondásos: nagyon baráti, és gyakran kicsit ellenséges viszonyom volt. Na most Petri utolsó kötete – az egy halál-kötet, úgy, ahogy van. Csodálatos, csodálatos kötet... Az egyik ciklusban fogtam minden versből, ami megihletett, egy sort, két sort, valahogy becsempésztem, idézet formájában, s írtam erről; vagy pontosabban nem is a Petriéről, hanem amit belőlem kiváltott. S utána – a könyv írásakor még nem voltam beteg – döbbsentem rá arra, hogy ez már a saját halálomról szól. Petriéről is, természetesen, de már nem úgy, hogy valaki megfigyel egy másik halált, hanem valaki részt vesz benne valahogyan. S talán ez a tulajdonsága teszi ilyen, hogy mondjam, ilyen meghitté, a szónak a nem éppen nagyon boldogító értelmében.

Most egy pár szót a Petriről... hát arról nagyon nehéz nekem beszélni. Nagyon nehéz, mert pokoli jól ismertük egymást. Egyszer Berlinben egy lakásban laktunk, éjjel elkezdett hörögni, fél hatkor, nyolcvannégyben; biztos voltam benne, hogy életveszélyben van. Bevittem egy kórházba, egy óra múlva kijött halál fehéren egy orvos, azt mondja: - Sokat iszik a barátja?, mondom: - Sokat. – Sokat dohányzik? Mondom: - Rengeteget. Visszament, s egy óra múlva visszajött, de Petrít ott kellett pár napig hagyni. Tehát ilyen emlékeim is vannak.

De olyanok is, hogy azt mondja nekem, de jó volna, ha az amerikaiak lebombáznák Líbiát. Az egészet, s ezt a Kadhafit megölnék.

Hazamegyek, kinyitom a rádiót, Amerika lebombázta Líbiát. Miután a Petri ezt óhajtotta, egy óra múlva. Hát visszamegyek hozzá másnap, tombol az örömtől, nyolcvan sört már megivott, mondom hülye vagy?, hát nézted a tévében képeket, hát ezek munkásnegyedek... Nem baj, azt mondja, mind dögöljön meg. Minden arab dögöljön meg. Súlyos volt. Ilyenkor aztán nem tudtam szeretni, s nem is nagyon tudom, hogy... nem hiszem, hogy csak viccből mondott ilyet.

Nagyon furcsa ellen-lökések voltak az ő demokratikus tudatában.

Ilyet én is, meg a barátnőm is, aki ráadásul emberjogi ügyekben utazó ügyvéd, tapasztaltunk. Egyszer nála volt vendégségben, én akkor Pesten voltam, s elsírta magát - elmondta, hogy sírt. Kérdelem, miért.

Mert hát én voltam a házigazda, azt mondja, és nem tudtam elküldeni, s elmenni se tudtam, s megint azt mondta, hogy dögöljön meg minden arab. Szóval ez is volt a Petriben, meg hát az iszonyatos kegyetlenség más emberekkel, az is, ugyanakkor hihetetlen finom intelligencia.

Most nem beszélek a kultuszról, a közhelyekről, nem beszélek a költői nagyságáról, azt minden vitán fölülílek tartom, nem érzem szükségét, hogy nekem most méltatnom kéne.

Tehát ő egy nagyon okos fiú volt, az egyik legokosabb ember a magyar irodalomban, de - ellentétben szerénységemmel -, sokkal kevesebbet használta (többnyire csak versírás közben) az eszét... pontosabban azt a direkt-eszét. Mert használta ő, de egy átvittebb értelemben. Szóval ezen kívül nagyon sok minden miatt szerettem is, de sokszor azt gondoltam, hogy embertelen tud lenni.

Még volt ez a Tar-vita. A Tar spicliségéről. Ahol én, ugye, nagyon határozottan Tar ellen foglaltam állást, amiből kiderült, hogy Magyarországon az egyetlen romlott ember én vagyok. Akkor a Petri is írt valamit, s akkor én a Petrinek válaszoltam; már mindegy, hogy mit. Igen élesen válaszoltam. S akkor megtámadtak engem, hogy egy haldoklóval vitázom. Mondom, hogyhogy haldoklóval?! Hát írt! Amíg ír, addig igényt tart rá, hogy válaszoljanak neki. S erre, legnagyobb megdöbbenésemre, a Petri másnap fölhívott - aztán írt is egy cikket, de föl is hívott -, s azt mondta: te, ebben tökéletesen igazad van. Amíg írok - azt mondta - addig azt írsz rólam, amit akarsz. Ha már nem tudok írni, akkor nem fair tőled. De ha tudok írni, akkor meg is védem magam, ha akarom. Hát ezt például nagyon szerettem. Ez más volt, mint Németh László, ugye, aki azt tudta írni, hogy a magyar lélektől idegen a humor. Én írtam a *Kortárs*-ba egy cikket, hogy semmi sem bizonyítja annyira költő és nép egybeforrottságát, mint ez a mondat, mert a Németh Lászlótól tökéletes idegen a humor, s rögtön azonosította a magyar néppel. Hát erre a szerkesztőség elküldte ezt a Németh Ellának, ugye, a feleségének, aki azt mondta, hogy a Lacinak hipertóniája van, s ha ez megjelenik, meghal. Nem is jött le. Hát most össze lehet hasonlítani ezt a két választ, a férfiasságát, vagy ha úgy tetszik, a keménységét, becsületességét tekintve, és abból a szempontból is, hogy a hivatást mennyire komolyan gondolja valaki: amíg írok, én vagyok én. És ezt nagyon szerettem Petriben.

Ha lenne címered, a közepén egy gyönyörű fokhagymás disznósajt és egy üveg toponári házipálinka volna – írod. Plebejus ízlésed és boldogító étvágyad sokat ártott művészi rangsorolásodnak – folytatod- -: „aki a disznósajtot, az ötven és félfokos kisüsti pálinkát és Lukács Györgyöt szereti, az lehet eszes fickó, de nem képzelhető el róla, hogy hallja a szférák zenéjét.” Ha mindehhez hozzáveszem örök krakélerségedet, meg hogy „sosem pacifikáltad mondandódat, s ami még ennél is fontosabb, a stílusodat se”, akkor érthető, hogy „fel sem merült, hogy (...) bevezethetnél a szentséges közmegegyezésbe.” Nem kis keserűség van szavaid mögött, noha jórészt Te választottad ezt a helyzetet...

Szerencsére a pálinka megint megy, de nem akkora mennyiségben. Az orvos megint megengedte, hogy napi kettőt-hármat elszopogathatok. Kisüsti. Kaposvár melletti, fantasztikus, mindenkinek ajánlom, ez a legjobb Magyarországon, semmit nem tudok hozzá hasonlítani se. Ami a disznósajtot illeti, sajnos az nem ízlik annyira, ez nagyon nagy veszteség. És Lukács György se ízlik annyira, mint régen... Ami nem jelenti viszont azt, hogy hihetetlen erényeit, érdemeit és képességeit továbbra is ne becsüljem, s ne vessem meg azokat, akik még a mellék-, még a rossz mondataikat is a Lukácstól tanulták, és most folyamatosan szidják őt.

Szóval, úgy gondolom, hogy a Lukács elkövette azt a bűnt, a legnagyobbat, amit egy értelmiségi, pláne az ő képességeivel – mert becsületszavamra úgy gondolom, hogy példátlan képességekkel indult – elkövethet: hogy ezt a képességet ő egy hülyeség oltárán feláldozza. Hülyeségen nem azt értem, hogy kommunista lett - mert hát például én is biztos kommunista lettem volna '17-ben -, hanem úgy gondolom, hogy ha valaki abból indult, mint Lukács, egy Fichte-mondat alapján, hogy ez a tökéletes bűnösség korszaka, akkor az ember vagy beletörődik, hogy ebben él, vagy meg akarja ezt változtatni. Én ezt egyáltalán nem tartom rossznak, s nevetségesnek tartom, aki azokat, akik abban a korban kommunisták lettek, abban a világválságban, abban a háború utáni helyzetben, azokban a szörnyűségekben, lenézi. Hanem legkésőbb ugye a sztálini perek idején, de még sokkal korábban, a, mondjad, milyen felkelés, matróz-felkelés...

...Kronstadt...

...Kronstadtnál Lukácsnak a maga agyával, ugye, ezt észre kellett volna vennie. Hogy ez nem oda megy. S e helyett azt mondta - s ez az, amit egy értelmiségi nem mondhat -: Right, or wrong: my party – ha rossz, ha jó, ez az én pártom. Na most, ez azt jelenti, hogy vallásos lett, a szónak egy ilyen mindennapi értelmében, s ennek a vallásosságnak az oltárán rengeteg mindent tönkretett. Ami nem jelenti megint azt, hogy ne írt volna élete végéig szerintem maradandó műveket. Most nem akarom elmesélni, mert az sokáig tartana, de csak annyit mondok, hogy amikor már haldoklott, Vezér Erzsébet és én, később már csak én, csináltunk interjút, életrajzi interjút; ez meg is jelent. De az utolsó interjú nem jelent meg, mert a Lukács már nem tudott beszélni, hanem betűket mondott, hogy kk.. khh... krr... -- végül kitaláltam harmadikra, hogy köszön. A beszélgetés két óráig tartott, s a végén azt mondta, arra a

kérdésekre, hogy mikor megy kórházba, azt mondta, hogy nem megyek, visznek. Nem mondta, hanem hát ... szóval kitaláltam. Azt mondom erre, hát él, tehát ebben saját akarata is benne van. Azt mondja erre, nem, hát én biológiailag még élek, de társadalmilag már nem. De ez is egy óráig tartott, minden ilyen... mondom neki, hát hogyhogy nem társadalmilag... hát végére értünk egy gondolatmenetnek. S akkor arra gondoltam, hogy nem ismerek olyan embert, akinek a gondolkodás eddig a szintig, amikor már nem is érzi, de tényleg, ennyire létszüksége lett volna. Szóval ezt továbbra is nagyon szeretem benne.

Nem szeretnénk nagyon kimeríteni, de egyébként is be kell fejeznünk most -- hamarosan azonban folytatódik hármunk között ez a beszélgetés. Nagyon szépen köszönöm, hogy eljöttél.

* "Halál! vén kapitány! horgonyt fel! itt az óra,
óh, untat ez a táj! Halál! Fel! Útra már!
Bár várjon tintaszín ég s víz az utazóra,
tudod, hogy a szivünk mégis csupa sugár!

Töltsd bőven italod, üdítsen drága mérge!
Így akarunk, amíg agyunk perzselve gyúl,
örvénybe szállani, mindegy: Pokolba, Égbe,
csak az Ismeretlen ölen várjon az Új!"

Charles Baudelaire: *Az utazás*

Keresztury Tibor

KAPCSOLÓDÓ ANYAGOK

*Éltem, ahogy bírtam, a saját akármilyen törvényeimhez tartva magam**

Búcsú Eörsitől »

Az utolsó mohikán

Eörsi István halálára »

Meghalt Eörsi István

A súlyos betegségben szenvedő író csütörtök hajnalban hunyt el»

Stílus, szabadság

2005. 10. 13. – Mesterházi Mónika»

Hagyományos szomorú manók a PIM-ben

Szépírók II. Őszi fesztiválja, szeptember 24-25.»

Díjazottak a Magyar Dráma Napján

Eörsi István és Schein Gábor kapták a Szép Ernő jutalmat»

Nevezzük nevén

Konrád György irodalmi klubjának vendége: Eörsi István, 2005. szeptember 13., Alexandra Pódium»

Eörsi István: Dr. Noha

A Noran Kiadó könyvheti ajánlata»

KRITIKA

Bűnös vagy, áldozat!

Eörsi István: *A fogadás* (18 dráma). Noran, 2005»

DRÓT

Kossuth- és Széchenyi-díjak

A litera értesülései szerint»

NYOMDAKÉSZ

Eörsi István: *A fogadás*

A Noran Kiadó kiadványa»

KÉRDEZ-FELEL

Ítélet a Schmidt-Eörsi-perben: nem bírálhatók korlátlanul a közszereplők?»

HELYSZÍNI SZEMLE

A következmények nélküli ember és Eörsi

Kettős könyvbemutató az Írók boltjában, 2004. 04. 06-án»

HELYSZÍNI SZEMLE

Eörsi gvűlés

A noran Kiadó bemutatója - Múcsarnok, 2003. november 4, este 6 óra»

Előzmény:

Élet és Irodalom, 2005.08.12. (32.szám) E.l.: Betegségemről